

АКТУАЛЬНІ ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ

УДК 330.101

О. О. АЛСУФ'ЄВА

*старший викладач кафедри політичної економії,
Національна металургійна академія України*

НА ШЛЯХУ ДО РЕГУЛЮВАННЯ ЖИТТЄРАДІСНОЮ ІНТУЇЦІЄЮ (РЕЦЕПТИ ДЖ. М. КЕЙНСА)

У статті розглядаються методологічні засади дослідження системної організації регулювання інноваційної діяльності. Виокремлено та проаналізовано окремі фундаментальні положення щодо місця і ролі державних та не державних інститутів в узгодженні економічних інтересів суб'єктів інноваційно-орієнтованого економічного середовища, спираючись на наукову спадщину Дж. М. Кейнса. Обґрунтовано актуальність поширення теорії мультиплікатора інвестицій для оцінки впливу мультиплікативного ефекту інновацій на валовий національний продукт. Розкрито окремі аспекти міжнародного досвіду щодо ефективного включення інновацій в загальний потік суспільного виробництва товарів і послуг крізь призму НІС. Виділено ряд заходів, які сприяють інтенсифікації процесу узгодження інтересів суб'єктів інноваційної діяльності для реалізації стратегії інноваційного розвитку.

Ключові слова: регулювання інноваційної діяльності, національна інноваційна система, мультиплікативний ефект інновацій, узгодження економічних інтересів.

Постановка проблеми. Непересічна проблема створення сталого, ефективно функціонуючого, конкурентоспроможного, поліорієнтованого, справді національного інноваційного виробництва, що є органічною невід'ємною часткою загальносвітового глобалізованого виробництва [1, с. 27] та має забезпечити оптимальне задоволення мереж потреб, реалізацію мереж інноваційних інтересів його діючих осіб в сучасних умовах набуває складного

та комплексного характеру, окреслюючи не тільки іманентні їй наявні, а й майбутні контури. В даному контексті, об'єктами сукупностей проблемних питань стають інституційна, організаційна, технологічна сфери інноваційної діяльності, з урахуванням іманентних їм протиріч та з розумінням динаміки їх руху не як примітивних об'єднань, а як процесу їх перманентного взаємного впливу.

Починаючи із 70-х рр. XX ст. в більшості країн світу відбувається формування інноваційних моделей економічного розвитку, а з середини 90-х рр. XX ст. розповсюджується термін «нова економіка» (New Economy), яка, «заснована на знаннях», стрижнем якої, за визначенням М. Бейлі, Р. Лоуренса К. Шоу [2, с. 247], стає «киплячий казан творчості і науково-технологічних нововведень». Це, на їх думку, в свою чергу спричиняє «отримання колосального виграшу, а саме: швидкого зростання продуктивності праці, підвищення доходів, низького рівня безробіття та помірної інфляції, що відбуваються внаслідок комбінації досягнень науково-технічного прогресу, методів ведення бізнесу та вдосконалення економічної політики» [2, с. 23], що взаємно посилюють одне одного. Особливої актуальності останніми роками за рахунок значних переваг та позитивних екстерналій набуває розвиток і використання моделей системної організації сфери інноваційної діяльності.

В русі означених тенденцій, протягом останніх 25-ти років в нашій країні здійснюється безперервний ланцюг реформ, кінцева мета яких полягає саме в досягненні ґрунтовних змін як в економічному, так і в соціальному устрої. Найбільш складними і невирішеними реформаторськими завданнями залишаються визначення та співвідношення ролі держави і приватного сектору в інноваційному розвитку української економіки, в формуванні НІС на засадах багатофункціональної інноваційно-орієнтованої ринкової інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В навчальній та економічній літературі аж до теперішнього часу існує безліч суперечливих і навіть взаємовиключних трактувань теоретичних і методологічних положень щодо механізмів регулювання інноваційної економіки. Нерідко проглядається певна залежність наукових досліджень з даної тематики від стану економіки в різні періоди її розвитку: то з'являються думки про необхідність активного державного регулювання економіки відповідно до постулатів економічного вчення Дж. М. Кейнса, то виявляється негативне сприйняття державного втручання в економіку, і звідси на перший план висувається критика будь-яких ідей і висновків вченого.

Прихильники «економікс» у своїх концепціях звертаються до урахування інноваційних процесів, подовжуючи дебати з приводу коригування меж державного втручання в економіку та надання простору ринковому

саморегулюванню. Через «призму» проблем взаємодії макро- і мікрорівня економіки, вони поглиблюють й дослідження питань інноваційної діяльності. А, неокейнсіанці, традиційно спираючись на врахування особливостей агрегованих схильностей населення, вдосконалюють функціональні дослідження умов встановлення економічної рівноваги при неповній зайнятості ресурсів в умовах розвинутого ринкового середовища. В якості «рецептів» стабілізації економічних та інноваційних процесів послідовники Дж. М. Кейнса пропонують застосовувати важелі державної політики доходів, удосконалювати розподільчі та перерозподільні відносини.

Розвиток теорії «раціональних очікувань» та багатофакторних моделей зростання грошової маси у монетаристів, інфляції у Р. Лукаса [3], споживання у Р. Холла [4] збагачує концепцію інноваційних систем аналізом пристосування прогнозів і оцінок людей до економічної динаміки. Оскільки, за теорією «раціональних очікувань», всі передбачені зміни в державній політиці негайно дисконтуються економічними суб'єктами і враховуються при виборі поточних рішень, а «непередбачений колективний ефект» [5, с. 231] робить неефективною будь яку антициклічну політику, то вживання державою різноманітних заходів потребує не тільки врахування наявності суб'єктивних очікувань у населення, а й засобів коригування цих очікувань.

Особливості механізмів регулювання інноваційних процесів знаходить відображення в роботах провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, серед них: Л. ВанДейн [6], М.І. Туган-Барановський, Дж. Кларк, Н.Д. Кондратьєв [7], Й. Шумпетер [8], Б. Санто [9], В. Тарасевич [10] та інші. Еволюційні моделі інноваційного розвитку розглядалися в працях таких авторів як В. Білоцерківець [1], О. Завгородня [11], К. Фрімен [12]. Здебільшого перераховані вище автори розглядають і досліджують механізми і моделі розвитку інноваційної економіки на макро- мезо- та мікро-рівнях.

Проте, на нашу думку, у вирішенні проблем системної організації регулювання інноваційної діяльності незважаючи на різноманіття наукових концепцій не зайвим є повернення до робіт Дж. М. Кейнса, новатора і родоначальника макроекономіки.

Формулювання цілей статті. Оскільки продовжує зберігатись необхідність постійного вдосконалення парадигм економічної теорії у відповідності з динамічним розвитком економіки та суспільства, метою статті є розгляд окремих фундаментальних положень щодо виявлення та обґрунтування місця і ролі державних та не державних інститутів в інноваціо-орієнтованому ринковому господарстві спираючись на спадщину Дж. М. Кейнса з урахуванням досвіду провідних країн світу.

Виклад основного матеріалу. В області дослідження інноваційної економіки поява концепції НІС, на думку деяких авторів, виявилася найбільш значущою подією нашого часу [13]. Ці дослідження (в області інновацій і технологій) дозволили перетворити «економіку з науки, що навіває смуток, в економіку надії» [14]. Термінологія НІС міцно закріпилася в лексичі дослідників та осіб, які приймають рішення [15]. В даний час концепція національної інноваційної системи (НІС) охоплює всі основні складові інноваційного процесу, включаючи організаційні, соціальні, політичні та економічні чинники. Дану концепцію широко застосовують дослідники і особи, які приймають рішення на регіональному, національному та міжнародному рівнях [16]. Вона стала основою дослідження інновацій, що проводяться Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Європейським союзом, Конференцією ООН з міжнародної торгівлі і розвитку (UNCTAD), Організацією з промислового розвитку ООН (UNIDO).

Які ж точки дотику формується концепції НІС і фундаментального вчення Дж. М. Кейнса?

Стало звичним пов'язувати практичні рекомендації Кейнса з вирішенням проблеми вимушеного безробіття, але безліч програм в цій галузі – це найбільш практично значуще наслідок його принципової філософської установки – відмови від спроб встановлення загальних та універсальних закономірностей економічного життя.

Готовність ставити під сумнів затвержені норми і усталені уявлення стосовно етики та естетики постала у Дж. М. Кейнса як інтелектуальний радикалізм (причому, беручи до уваги характер проголошуваних принципів, радикалізм антидемократичний). Стосовно економічної теорії, ця готовність обернулася, по-перше, здатністю переглянути базисні положення економічної науки, які він успадкував від попереднього покоління великих кембріджців, по-друге, гнучким ставленням до своїх власних стверджень. В області політики нонконформізм Дж. М. Кейнса дозволив легко переходити від одних завдань до інших, використовуючи при цьому різні методи вирішення. Гнучкість в політиці – не гарантія успіху, але необхідна умова, – і приклад Дж. М. Кейнса це з усією очевидністю показує. Але зв'язок теорії і політики у Дж. М. Кейнса – предмет спеціального розгляду. Вивчення реального стану.

У «Загальній теорії зайнятості, відсотка і грошей» [17] Дж. М. Кейнс не тільки закладає теоретичні основи макроекономіки як науки, а й пропонує інноваційні методи оздоровлення реальної економіки в цілому, які в 30-і роки були представлені в урядових програмах стабілізації економіки в ряді держав Європи та США. Як радник в складі уряду Великобританії Дж. М. Кейнс розробляє багато практичні рекомендації в області економічної політики і

першим серед учених-економістів отримує від англійської королеви титул лорда, що дає йому право участі в засіданнях верхньої палати парламенту в Лондоні.

І хоча Дж. М. Кейнс починає свою економічну кар'єру, як гарячий послідовник неокласичної мудрості, але дослідження причин і механізму Великої Депресії спонукають його стати одним з її критиків. І про себе, і про своїх колег він відзначає в найбільш цитованій частині його «Загальної теорії»: «Практичні люди, які вважають себе вільними від будь-яких інтелектуальних впливів, звичайно є рабами якогось мертвого економіста. Божеволіючи від авторитету, прислухаючись до голосу з того світу, вони підганяють своє безумство під академічного писака минулих років» [17].

Дж. М. Кейнс показав, що економіка країни в цілому не може бути адекватно описана в термінах простих ринкових відносин, а фактори, що керують «великою» економікою, не є просто збільшеною версією факторів, керуючих поведінкою її «малих» частин. Різниця між макро- і мікросистемами зумовлює різницю і в методах аналізу. Спираючись на власну, «революційну» на ті часи методологію дослідження, наперекір пануючим тоді економічним поглядам, Дж. М. Кейнс визначає необхідність недопущення за допомогою держави урізання заробітної плати як основної умови ліквідації безробіття, і так само те, що споживання, зважаючи на психологічно обумовлену схильність людини до заощадження, зростає набагато повільніше доходів. За Дж. М. Кейнсом, «найбільша частка успішних дій залежить від спонтанного оптимізму, а не від розважливих очікувань ... Найімовірніше, наші рішення, які ведуть до чогось позитивного, всі наслідки якого виявляться лише через багато днів, можуть бути прийняті тільки в результаті **життєрадісної інтуїції**» [17].

Рішення, запропоноване Дж. М. Кейнсом, полягало в тому, щоб держава замістила приватні підприємства, стимулюючи попит в цілому (не важливо, що робить уряд, але поки він витрачає, економіка піднімається). Він показує, чому вільний ринок має потребу в державі: щоб завести ручним стартером економіку і сформувати те, що втрачено і можна купити за гроші – впевненість. Він також вводить фактор, який початкові політичні економісти ігнорували: люди, в гонитві за прибутком, можуть ставати ірраціональними, причому цю ірраціональність здатний посилити фінансовий капітал. У виправленні цього Дж. М. Кейнс бачив особливу роль держави при економічному управлінні: усувати колективні помилки, які ніхто не може усунути самотужки, що, з нашої точки зору, безпосередньо виводить теоретичні дослідження на проблему обліку та узгодження інтересів всіх макро-суб'єктів економіки.

Дж. М. Кейнсом доведена необхідність активного державного втручання в економіку і запропоновані набір різних фінансових інструментів

регулювання. І хоча Дж. М. Кейнс не розглядає інновації як умову ефективності інвестицій, але сам він є новатором економічної думки, формує і впроваджує організаційні інновації на державному рівні, закладає основи для розуміння складної структури НІС, яка об'єднує різні рівні (мікро-, макро-), площини і аспекти (технічний, економічний, психологічний), а його пропозиції по використанню грошово-кредитних і бюджетних інструментів, заходів макроекономічного регулювання мають безсумнівний практичний сенс і в конкретних умовах довели свою перспективність.

Слід зазначити, що сучасний розвиток НІС як ніколи пов'язаний з формуванням такого зовнішнього середовища, яке генерує і підтримує у суб'єктів НІС життєрадісну інтуїцію для руху інновацій в процесі їх виробництва, розподілу, обміну та споживання.

Національні економіки з найкращими показниками рівня розвитку інновацій, витрат на НДДКР, розвитку економіки знань займають досить міцні позиції в світових рейтингах, що можна пояснити появою ефекту мультиплікатора інновацій в результаті ефективної інноваційної діяльності. Сучасну теорію мультиплікатора інвестицій можна поширити на оцінку мультиплікативного ефекту інноваційних систем.

Явище мультиплікатора в економічній науці ґрунтується на двох фактах. По-перше, для економіки характерні повторювані, безперервні потоки доходів і витрат. По-друге, будь-яка зміна доходу спричиняє за собою зміни в споживанні і заощадженнях в тому ж напрямку, що і зміни доходу. Початкове зміна величини витрат породжує ланцюгову реакцію, яка хоча і згасає з кожним наступним циклом, але приводить до багаторазового збільшення чистого національного продукту.

Досить повно розглянути мультиплікатор інновацій можна на основі макроекономічної теорії Дж. М. Кейнса щодо впливу інвестицій на валовий національний дохід і запропонованого ним поняття мультиплікатора інвестицій.

Термін «мультиплікатор» дослівно означає «множник». Дж.М. Кейнс визначає мультиплікатор інвестицій в якості коефіцієнта, показує приріст національного доходу в результаті приросту інвестицій [17]. В даному випадку величина k є мультиплікатор інвестицій. Методика розрахунку мультиплікатора інвестицій для визначення приросту національного доходу в результаті приросту інвестицій може бути цікава в своїх підходах при визначенні ефекту інноваційних змін.

Початковий імпульс інвестиціям можуть дати як бізнес, так і держава. Кейнсіанська теорія обґрунтовує необхідність стимулювання інвестиційних витрат державою. Однак незалежно від джерел інвестицій, чим вище у

суб'єктів економіки схильність до споживання, тим сильніше ефект мультиплікатора.

Модель інвестиційного мультиплікатора може бути виражена як:

$$\Delta Y = k * \Delta I \quad (1),$$

де, ΔY – приріст валового національного доходу, викликаний збільшенням інвестиційних витрат на величину ΔI ;

k – мультиплікатор інвестицій (коефіцієнт), що показує ступінь зміни національного доходу у відповідь на зміну обсягу інвестицій.

Мультиплікатор інвестицій можна характеризувати як зміна в споживанні і заощадженнях господарюючих суб'єктів:

$$k = 1/1 - MPC \quad (2),$$

де, MPC – гранична схильність до споживання.

$$k = 1/1 - MPS \quad (3),$$

де, MPS – гранична схильність до заощадження.

Методичний підхід, використаний при визначенні формул 2, 3, цікавий і може бути в подальшому розроблений при оцінці результатів інноваційних змін.

Механізм дії мультиплікатора заснований на кругообіге доходів і витрат в економіці, коли витрати одних економічних суб'єктів перетворюються в доходи інших суб'єктів економіки. Зміна доходів тягне за собою зміни в споживанні і заощадженнях. При цьому приріст валового національного продукту тим більше, чим вище у економічних суб'єктів схильність до споживання. Повертаючись до проблеми інноваційної діяльності, безумовно, слід погодитися із загальноприйнятою методикою оцінки впливу приросту інноваційних витрат на приріст валового національного продукту.

Початковий приріст інвестиційних витрат в економіці на інноваційну діяльність породжує ланцюгову реакцію приросту доходів суб'єктів інноваційної діяльності і їх споживчих витрат, що призводить до багаторазового приросту валового національного продукту.

Теорію мультиплікатора інвестицій можна поширити на оцінку мультиплікативного ефекту інновацій на валовий національний продукт.

Інвестиції в інновації справляють істотний вплив на приріст валового національного продукту і підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Вплив інвестицій в інновації на основні макроекономічні показники може бути представлено в такий спосіб: збільшення інвестицій в інновації веде до приросту валового національного продукту і валового національного доходу з урахуванням мультиплікативного ефекту, тобто приріст інвестицій в інновації веде до приросту національного обсягу виробництва і сукупного доходу суспільства на величину більшу, ніж початковий приріст інвестицій.

Механізм дії інноваційного мультиплікатора заснований на тому, що додаткове збільшення інвестицій в інновації одних суб'єктів господарювання перетворюється в доходи інших економічних суб'єктів, одержаних ними в якості оплати інноваційних товарів, робіт, послуг. Цей дохід, беручи участь у численних ланцюжках перетворень, поступово зменшується на величину заощаджень і передається в якості оплати споживчих витрат іншим суб'єктам інноваційної економіки і т. д.

Таким чином, чим вище схильність до інвестування в інновації, тим більше мультиплікативний ефект. У загальному вигляді модель інноваційного мультиплікатора можна виразити як:

$$k = 1/1 - \text{MPI} \quad (4),$$

де, MPI – гранична схильність до інвестування в інновації.

Гранична схильність до інвестування в інновації, в свою чергу, являє собою додаткову зміну інвестицій в інновації в кожній додатковій одиниці зміни валового національного продукту і визначається як відношення зміни обсягу інвестицій в інновації до зміни обсягу національного виробництва, тобто:

$$\text{MPI} = \Delta I / \Delta \text{ВНП} \quad (5)$$

Відповідно до цього погодженість дій суб'єктів лише сприятиме мультиплікативному ефекту.

В інноваційних системах мультиплікативний ефект тісно пов'язаний з синергетичним ефектом. Він полягає в умінні поєднувати зусилля великої кількості людей. Синергетичний ефект проявляється в зростанні ефективності діяльності в результаті інтеграції, злиття окремих частин в єдину систему за рахунок так званого системного ефекту (емерджентності). При об'єднанні нова інноваційна структура може використовувати ряд синергій, які з'являються в результаті об'єднання ресурсів всіх учасників інноваційної системи на основі узгодженості інтересів, їх зусилля спрямовані на максимізацію прибутку всіх

учасників. Слід зазначити, що в інноваційних системах синергетичний ефект може виникнути в результаті операційної синергії, ефекту агломерації, розширення номенклатури інноваційної продукції в результаті об'єднання окремих виробництв в загальну систему, ефекту комбінування взаємодоповнюючих ресурсів, функціональної синергії, торгового синергізму, фінансової синергії та економії, командної синергії тощо.

Інноваційний розвиток країн крізь призму концепції НІС розглядається як процес і результат взаємодії та інтеграції різнорідних по цілям і завданням структур, зайнятих виробництвом і комерційною реалізацією наукових знань і технологій в межах національних кордонів, з національним корінням, традиціями, політичними та культурними особливостями [7] і з певним ступенем узгодженості (консенсусу) ЕІ суб'єктів ІД.

За останні десятиліття майже у всіх країнах світу спостерігається «природний відбір» ефективних форм узгодження інтересів для ефективного включення інновацій в загальний потік суспільного виробництва товарів і послуг. Так, розвивається і розповсюджується ризикове венчурне підприємництво (започатковане США), нові форми взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності (досвід Японії), міжнародна міжфірмова кооперація в сфері НДДКР (досвід країн Західної Європи) тощо. Проаналізуємо міжнародний досвід розвитку форм узгодження інтересів суб'єктів НІС на прикладі окремих країн і регіонів.

Статус лідера США щорічно підтверджується рейтингами ГІІ, входить у TOP 10 (хоча в останні роки і перемістилися на 4 місце) [18]. Лідуюче положення НІС США в світі ґрунтується на потужності та продуктивності науково-технічного потенціалу, що складає ядро економічного розвитку країни. Її особливістю є спираючість на самоініціативу і саморозвиток інноваційних компаній під тиском жорсткого конкурентного середовища. Саме надзвичайно високий рівень конкуренції сприяв виникненню нових форм узгодження інтересів – організаційних (коопераційних) інновацій таких, як технопарки, бізнес-інкубатори, венчурні фонди, спеціальні економічні зони інноваційного типу. Факторами, що сприяли пошуку цих форм стали: зростання конкуренції в інноваційній сфері при скороченні термінів життя технологій; високий рівень складності інновацій, коли їх створення виходить за межі можливостей НДДКР навіть великих компаній. Якщо в 70-х рр. ХХ ст. близько 80% інновацій в США самостійно розроблялися великими компаніями, то за період з кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. рівень державного втручання в розвиток інноваційної діяльності істотно зростає. У результаті, в даний час приблизно дві третини американських інновацій створюються на основі партнерства держави та

бізнесу (розширення різноманіття форм узгодження ЕІ суб'єктів ІД), включаючи дослідницькі університети та державні лабораторії. [19]

На відміну від США, становлення НІС Японії ініціювалося державою і на порубіжжі ХІХ-ХХ століть йшло шляхом наздоганяючого розвитку (імітаційна модель) – прискореного промислового зростання на основі запозичення, селекції, адаптації та дифузії імпортованих технологій. Саме держава стала каталізатором приватних інвестицій, які обумовили інтенсивне формування великомасштабного, стандартизованого виробництва, раціонально розміщеного на території країни, та маючого експортну орієнтацію (у зв'язку з низьким платоспроможним попитом у середині країни).

Однак, в результаті нафтової кризи, стикнувшись з ресурсними викликами 1970-х років Японія кардинально змінює інноваційну стратегію, зосередивши зусилля на розвитку власних фундаментальних досліджень, розробці програм взаємодії приватного та державного сектора в галузі науки і технологій з наголосом на ресурсозаощадженні. З кінця ХХ ст. в Японії взято курс на перетворення країни з «імітатора» і «раціоналізатора» у творця технологій, насамперед у таких галузях, як інформаційні системи, механотроніка, біотехнології, нові матеріали. Сучасна інноваційна політика держави спрямована на координацію дій різних секторів економіки для забезпечення сприйнятливості до передових досягнень науково-технічного прогресу.

Основну роль у формуванні та проведенні інноваційної політики відіграє Департамент прикладних наук, технологій та охорони навколишнього середовища Міністерства економіки, торгівлі і промисловості. Міністерство фокусує свої зусилля на фундаментальних, прикладних дослідженнях, а також підтримує функціонування дослідницької діяльності. Державна політика Японії у сфері інноваційного розвитку спрямована на перетворення країни з імпортера ліцензій в їх експортера.

У НІС Японії високотехнологічні галузі розвиваються шляхом залучення приватних компаній у проекти, частково фінансовані державою. Ініціатором у стимулюванні колективних промислових досліджень і розробок в приватному секторі виступає держава. Це створює певні переваги на стадії комерційного освоєння нововведень, але негативно позначається на генеруванні та апробації принципово нових ідей.

Світовий досвід показує, що в ХХІ столітті формуються міжнародні інноваційні системи в ЄС і на базі Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)[20]. Обидві моделі ІС мають свої переваги і недоліки, однак перша модель (на базі інтеграційного угруповання) охоплює всі умови здійснення інноваційної діяльності, всі типи інновацій та стимулів, задіяних на

міжнародному рівні. Становлення Інноваційної системи ЄС відбувається паралельно з розвитком НІС входять в союз країн.

Міжнародна ІС формується під впливом глобалізаційних процесів та сприяє посиленню міжкраїнових (транскордонних) зав'язків і потоків, не виключає їх активізацію щодо глобального простору. Б. Карлссон [21] зазначає, що в рамках ЄС спостерігається найбільш тісна взаємодія національних інноваційних систем країн-членів, які тісно пов'язані один з одним, для чого існують об'єктивні можливості локалізації інноваційної діяльності на наднаціональному рівні. Рівень консолідації ІС ЄС значно вище в порівнянні з європейською системою знань в цілому, забезпечується і інституційно, і політично. Контроль і регулювання ІС ЄС здійснюється на рівні ЄС, але національна інноваційна політика продовжує відігравати вирішальну роль, оскільки фінансування досліджень і розробок за рахунок коштів ЄС становить близько 10% від загального обсягу асигнувань [22].

Певну нішу в еволюції форм узгодження ЕІ суб'єктів ІД займають нові індустріальні країни. Певну специфіку формам узгодження ЕІ суб'єктів ІД нових індустріальних країн (НІК) надають особливості становлення їх НІС.

Серед спільних для НІК чинників становлення їх НІС можливо виділити наступні: авторитарні політичні режими (або близькі до таких), лояльні до іноземних інвесторів, яким надаються гарантії безпеки їх інвестицій; «велика армія» дешевої робочої сили та, у окремих країнах (наприклад, у латиноамериканських), гарна сировинна база і місткі внутрішні ринки; структурна перебудова економіки у 50-60-ті роки ХХ ст., формування там потужних транснаціональних корпорацій та посилення їх зарубіжної експансії; величезна економічна допомога промислово-розвинених країн тим країнам, які опиняються у сфері їх особливих політичних та економічних інтересів.

Аналіз особливостей становлення НІС НІК дозволяє сформулювати ряд висновків (уроків), актуальних для усіх НІС країн, що розвиваються.

Головні з них є: 1) підтримка ринкової конкуренції и відкритості фінансових и товарних ринків, а не так званий "кумівській капіталізм", "капіталізм для своїх" (для обмеженого кола банків). Практика країн Південно-Східної Азії і особливо Японії довели, що слабкі банки можуть завдати непоправної шкоди економікам навіть у високорозвинених країнах; 2) розповсюдження досконалої інформації про реальний стан економіки та заходи, які збирається вживати уряд з того чи іншого приводу. Приховування інформації сприяє поширенню «чутливості», втрати довіри до Уряду и країни в цілому; 3) обґрунтоване застосування субсидій, пільг, торговельних бар'єрів тощо, для того щоб уряд, регулюючи економіку, не завдавав їй шкоди, щоб означені заходи не призводили до гальмування темпів економічного зростання;

4) обґрунтоване збільшення кредитів, оскільки їх різке збільшення може спричинити суттєве зростання імпорту, викликати погіршення платіжного балансу країни. Наслідком всього цього може стати відплив іноземних інвестицій з країни і, зрештою, погіршення її загального фінансового стану. До того ж позичальники на новостворених ринках (в основному банки та нефінансові корпорації) часто використовували короткотермінові кредити для довготермінових інвестицій (навіть у проекти нерухомості з терміном введення в експлуатацію 30 років). Тому, коли короткотермінові кредити вилучались, позичальники не могли покривати вилучені короткотермінові капітали за рахунок власних ліквідних активів (втрачали свою ліквідність) навіть за умови достатньої надійності довготермінових інвестицій; 5) особлива увага до фізичного та людського капіталу; 6) пріоритет соціальної справедливості та вирівнюванню доходів населення.

У світовій економіці вироблений і апробований на практиці цілий ряд заходів, що сприяють інтенсифікації процесу узгодження інтересів з метою реалізації стратегії інноваційного розвитку. Серед них: здійснення інноваційних стратегій та спеціальних цільових програм на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях; прямі державні субсидії і цільові асигнування регіональних (місцевих) органів влади; місцеві податкові пільги, спрямовані на стимулювання регіонального розвитку; формування наукових парків та регіональних центрів передової технології та інноваційних центрів; створення інкубаторів малого бізнесу; залучення венчурного капіталу; мобілізація ресурсів приватного сектора на вирішення завдань регіонального науково-технічного розвитку; вдосконалення інформаційної, комунікаційної, фінансової інфраструктури; організація управлінського та інноваційного консультування підприємців.

Разом з тим необхідно враховувати, що реалізована на практиці стратегія і тактика інноваційного розвитку є "мистецтвом можливого" і визначається складними економічними умовами. Тому не існує єдиного запропонованого рецепту застосування різних інструментів їх реалізації. Кожна держава і кожен регіон підходить до вирішення завдань інноваційного розвитку з урахуванням своїх особливостей, традицій, наявних ресурсів і потреб.

Висновки і перспективи подальших розвідок. В одній із глав «Загальної теорії зайнятості, відсотку та грошей», а саме «Заключних зауваженнях до соціальної філософії, до якої може привести загальна теорія» Дж. М. Кейнс, погоджується із Й.- С. Гезеллом в тому, що «результатом заповнення прогалин класичної теорії повинно бути не усунення "манчестерської системи", а з'ясування умов, яких вимагає вільна гра економічних сил для того, щоб вона могла привести до реалізації всіх

потенційних можливостей виробництва. Установа централізованого контролю, необхідного для забезпечення повної зайнятості, вимагає, звичайно, значного розширення традиційних функцій уряду. Крім того, в сучасній класичній теорії звертається увага на різні умови, в яких вільна гра економічних сил потребує приборкання або керівництва. Але все ж залишаються широкі можливості для прояви приватної ініціативи і відповідальності. В межах цих можливостей традиційні переваги індивідуалізму збережуться і далі» [17].

Головна проблема формування та розвитку національної інноваційної системи, полягає у забезпеченні координації діяльності органів виконавчої влади, громадських та наукових інституцій, що є неможливим в рамках окремої програми розвитку галузей національної економіки, регіонів, а також засобами територіального чи галузевого управління.

Розв'язання існуючих проблем розвитку національної інноваційної системи передбачається шляхом комплексного і системного виконання таких основних цілей розвитку національної інноваційної системи як: створення конкурентоспроможного сектору досліджень і розробок та забезпечення умов для його розширеного відтворення; розвиток інфраструктури інноваційної діяльності; створення системи економічних стимулів модернізації економіки на основі технологічних інновацій; підвищення інноваційної культури суспільства.

Успішному інституційному розвитку інноваційної сфери в Україні перешкоджають такі системні проблеми як: відсутність державних стратегії, менеджменту та послідовної політики; незавершеність процесу приватизації, який є природним антиподом інноваційного, що виник в ринковому середовищі історично саме як шлях найбільш ефективної капіталізації прибутку; на світовому ринку високотехнологічної продукції вже склався певний розподіл товарів та послуг, отже, Україна послідовно та системно має відвойовувати там своє місце; домінування галузевих принципів у державному управлінні інноваційною сферою над функціональними.

Відтак, державне управління інноваційними процесами, яке стає визначальним фактором конкурентоспроможності національної економіки, повинне сприяти вирішенню зазначених проблем та має забезпечити збільшення частки інноваційного фактору в прирості ВВП. Відповідно потребують подальших досліджень наступні проблемні питання: створення умов для провадження ефективної діяльності суб'єктами, які створюють (сприяють створенню) та поширюють нові знання та технології, а також застосовують їх у господарській діяльності; збільшення частки інноваційної продукції в прирості валового внутрішнього продукту; забезпечення інтеграції вітчизняного сектору наукових досліджень і розробок до світового науково-технологічного простору; активізація залучення об'єктів інтелектуальної

власності, матеріальних, фінансових і кадрових ресурсів для забезпечення технологічного розвитку національної економіки; збільшення частки інноваційної продукції в обсязі виробництва промислової продукції; підвищення частки інноваційно активних підприємств у промисловості та частку сектора високотехнологічних виробництв у структурі обробної промисловості; збільшення обсягу експорту високотехнологічної продукції та технологій.

Список використаної літератури

1. Білоцерківець В.В. Нова економіка: зміст та еволюція: монографія / В.В. Білоцерківець. – Дніпропетровськ: Січ, 2013. – 366 с.
2. Economic Report of President 2001. – Washington: United States Government Printing Office, 2001. – 402 p.
3. Lucas R.E. Econometric Testing of the Natural Rate Hypothesis / R.E. Lucas / in editor by O. Eckstein. // *Econometrics of Price Determination*. – Washington DC: Board of Governors of the Federal Reserve System, 1972. – P. 50-59.
4. Mankiw N.G. Hall's Consumption Hypothesis and Durable Goods. / N.G. Mankiw // *Journal of Monetary Economics*. – 1982. – 10 (Nov). – P.417-426.
5. Афанасьев В. С. Буржуазная экономическая мысль 30-80х годов XX века (Очерк теории). / В. С. Афанасьев [2е изд., доп. и перераб.]. – М.: Экономика, 1986. – 350 с.
6. Van Dyne L. Conceptualizing employee silence and employee voice as multidimensional constructs. / L. Van Dyne, S. Ang, I.C. Botero // *Journal of Management Studies*. – 2003. – 40(6). – P. 1359-1392.
7. Кондратьев Н.Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения. Избранные труды. / Н.Д. Кондратьев, Ю.В. Яковец, Л. И. Абалкин. – М.: Экономика, 2002. – 383 с.
8. Schumpeter J. Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process. / J. Schumpeter. – New York, Toronto, London: McGraw-Hill Book Company, 1939. – 461 p.
9. Szanto B. Az ezredfordulo innovacios tarsadalma. / B. Szanto // *Innovation Driven Society at the Turn of Millennium*. – Budapest LSI Informatikai Oktatokozpont, 2003. – P. 183-184.
10. Тарасевич В.Н. Экуника: гипотезы и опыты. / В.Н. Тарасевич. – М.: ТЕИС, 2008. – 562 с
11. Завгородня О.О. Інноваційна динаміка національної економіки : монографія / О. О. Завгородня. – Дніпропетровськ : Пороги, 2014. – 407 с.

12. Bauer J. Innovation Policy and Governance in High-Tech Industries: The Complexity of Coordination. / J. Bauer, A. Lang, V. Schneider. – London, New York: Springer Science & Business Media, 2012. – 306 p.
13. Martin B. Editorial: In Memory of Chris Freeman Founding Editor of Research Policy, 1971-2003. / B. Martin, M. Bell // Research Policy. – 2011. – Vol. 40, No 7. – P. 895-896.
14. Freeman C. The Economics of Hope: Essays on Technical Change and Economic Growth / C. Freeman. – London : Pinter, 1992. – 249 p.
15. Miettinen R. National Innovation System: Scientific Concept or Political Rhetoric. / R. Miettinen. – Helsinki: Edita Prima, 2002. – 252 p.
16. Edquist C. Systems of Innovation: Perspectives and Challenges / C. Edquist // R. R. Nelson, D. C. Mowery, J. Fagerberg (eds.) The Oxford Handbook of Innovation. - Oxford: Oxford University Press, 2006. - P. 181-208.
17. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости процента и денег. / Дж. М. Кейнс. – М.: Гелиос АРВ, 2015. – 352с.
18. The Global Innovation Index. Report 2016 [Electronic resource]. – 2016. – Access mode: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2016-report#>
19. Рыхтик М.И. Национальная инновационная система США: история формирования, политическая практика, стратегии развития. / М.И.Рыхтик, Е.В. Корсунская // Вестник нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. – 2012. – № 6-1 – С. 263-268.
20. Белозубенко В. С. Формирование инновационной системы Европейского Союза. / В. С. Белозубенко, А. А. Горина, О. В. Абрашка // БизнесИнформ. – 2013. – № 5. – С.8-12.
21. Carlsson B. Internationalization of innovation systems: A survey of the literature / B. Carlsson // Research policy. – Amsterdam, 2006. – Vol. 3, № 1. – P. 56-67.
22. Білозубенко В. С. Інноваційна система Європейського Союзу: особливості формування та розвитку: монографія / В. С. Білозубенко. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2012. – 456 с.

References

1. Bilotcerkivets, V.V. (2013), *Nova ekonomika: zmist ta evolyuciya: monografiya* [New Economy: Content and Evolution: a monograph], Sich, Dnipropetrovsk, Ukraine.
2. *Economic Report of President* (2001), Washington, USA.
3. Lucas, R.E. (1972), *Econometric Testing of the Natural Rate Hypothesis*. Econometrics of Price Determination, Board of Governors of the Federal Reserve System, Washington DC, USA, pp.50-59.

4. Mankiw, N.G. (1982), *Hall's Consumption Hypothesis and Durable Goods*. Journal of Monetary Economics, vol. 10 (Nov), pp. 417-426.

5. Afanasiev, V.S. (1986), *Burzhuaznaya ekonomicheskaya misl` 30–80–h godov XX veka* (Ocherk teorii) [Bourgeois economic thought 80-30 of twentieth century (Essay)], Economica, Moscow, Russia.

6. Van Dyne, L., Ang, S., Botero, I.C. (2003), *Conceptualizing employee silence and employee voice as multidimensional constructs*. Journal of Management Studies, vol. 40(6), pp.1359-1392.

7. Kondratiev, N.D., Yakovets, Yu.V., Abalkin, L. Y. (2002), *Bolshie tsikly kon'yunktury i teoriya predvideniya. Izbrannyye trudy* [Big cycles of conjuncture and the theory of foresight. Selected works], Ekonomika, Moscow, Russia.

8. Schumpeter, J. (1939), *Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process*. McGraw-Hill Book Company, New York, Toronto, London.

9. Szanto, B. (2003), *Az ezredfordulo innovacios tarsadalma*. Innovation Driven Society at the Turn of Millennium, Budapest, pp. 183-184.

10. Tarasevich, V.N. (2008), *Ekunika: gipotezy i opytyi* [Ekunika: hypotheses and experiments], TEIS, Moscow, Russia.

11. Zavghorodnia, O.O. (2014), *Innovaciina dynamika nacionalnoi ekonomiky monohrafiya* [Innovative dynamics of national economy: monograph], Poroghy, Dnipropetrovsk, Ukraine.

12. Bauer, J., Lang, A., Schneider, V. (2012), *Innovation Policy and Governance in High-Tech Industries: The Complexity of Coordination*, Springer Science & Business Media, London, New York.

13. Martin, V., Bell, M. (2011), *Editorial: In Memory of Chris Freeman Founding Editor of Research Policy, 1971-2003*, Research Policy, vol. 40, No 7, pp. 895-896.

14. Freeman, C. (1992), *The Economics of Hope: Essays on Technical Change and Economic Growth*, Pinter, London, England.

15. Miettinen, R. (2002), *National Innovation System: Scientific Concept or Political Rhetoric*, Edita Prima, Helsinki, Finland.

16. Edquist, S. (2006), *Systems of Innovation: Perspectives and Challenges*, Oxford University Press, pp. 181-208.

17. Keins, D. M. (2015), *Obschaya teoriya zanyatosti protsenta i deneg*. [The General Theory of Employment, Interest and Money] Gelios ARV, Moscow, Russia.

18. *The Global Innovation Index. Report 2016* [Electronic resource]. – 2016. – Access mode: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2016-report#>

19. Ryyhtik, M.I., Korsunskaya, E.V. (2012), "US National Innovation System: the history of formation, political practice, the development strategy", *Vestnik nizhegorodskogo universiteta im. N. I. Lobachevskogo*, vol. 6-1, pp. 263-268.

20. Belozubenko, V. S., Gorina, A. A., Abrashka, O. V. (2013), "Formation of the EU innovation system", *BiznesInform*, vol. 5, pp. 8-12.

21. Carlsson, B. (2006), *Internationalization of innovation systems: A survey of the literature*, Research policy, Amsterdam, Vol. 3, No 1, pp. 56 - 67.

22. Bilozubenko, V.S. (2012), *Innovacisna sistema Evropeiskogo Soiuzu: osoblivosti formuvannia ta rozvitku: monografiia* [The innovative system of the European Union, peculiarities of formation and development: monograph] DonNUET, Donetsk, Ukraine.

Алсуфьева Е.А., ст. преп., Национальная металлургическая академия Украины

Теоретические основы движения субъективной составляющей общественного воспроизводства

На пути к регулированию жизнерадостной интуицией (рецепты Дж. М. Кейнса)

В статье рассматриваются методологические основы исследования системной организации регулирования инновационной деятельности. Выделены и проанализированы отдельные фундаментальные положения о месте и роли государственных и негосударственных институтов в согласовании экономических интересов субъектов инновационно-ориентированной экономической среды, опираясь на научное наследие Дж. М. Кейнса. Обоснована актуальность распространения теории мультипликатора инвестиций для оценки влияния мультипликативного эффекта инноваций на валовой национальный продукт. Раскрыты отдельные аспекты международного опыта эффективного включения инноваций в общий поток общественного производства товаров и услуг через призму НИС. Выделен ряд мероприятий, способствующих интенсификации процесса согласования интересов субъектов инновационной деятельности для реализации стратегии инновационного развития.

Ключевые слова: регулирование инновационной деятельности, национальная инновационная система, мультипликативный эффект инноваций, согласование экономических интересов.

Alsufieva O., Senior Lecturer, National Metallurgical Academy of Ukraine

On the way to the regulation by cheerful intuition (J. M. Keynes)

The article deals with the methodological basis of the research system of organization management innovation. Identify and analyse some fundamental assumptions about the place and the role of public and private institutions in the coordination of economic interests of subjects of innovation-oriented economic environment, based on the scientific heritage of J. M. Keynes. The urgency of the spread of the investment multiplier theory to assess the influence of the multiplier effect of innovation on the Gross National Product is substantiated. Some aspects of the international experience of effective integration of innovation into the mainstream of public goods and services through the prism of NIS are disclosed. In the article is identified a number of activities that contribute to the intensification of the process of harmonizing the interests of the subjects of innovative activities to implement the strategy of innovative development.

Key words: regulation of innovation, national innovation system, the multiplier effect of innovation, harmonization of economic interests.